

İnguş Etüdleri: Türkiye’deki İnguş Diasporası Üzerine İncelemeler

Alfina Sibgatullina

Rostov-na Donu, Yujnyı Yayınevi, 2023, 176 sayfa, ISBN 978-5-98864-163-6.

Ингушские этюды: Очерки об ингушской диаспоре в Турции

Сибгатуллина Альфина

Ростов-на Дону, Южный издательский дом, 2023, 176 с.

Marem YALHAROYEVA*

Türkiye’de mevcut olan Kuzey Kafkasyalı diasporalar arasında İnguş diasporası belki de en az bilinen ve en az araştırılan konudur. Rusya’nın İnguşetya topraklarından Osmanlı İmparatorluğu’na göç etmek zorunda kalan muhacirler, yakın akrabaları olan Çeçenlerle karıştırılarak Türkiye’de Çeçen veya Çerkes olarak kaydedilmiş ve halk arasında hâlâ bu şekilde adlandırılmaktadır. Ne yazık ki arşiv belgelerinde bile İnguş göçmenler hakkında doğru belgeler bulmak neredeyse mümkün değildir. Söz konusu durum, İnguş kimliğinin Türkiye’de tanınmasını zorlaştırmaktadır. Bu yüzden, İnguş halkının Türkiye’deki varlığını ve onların kültürel mirasını geleceğe taşımak açısından büyük bir öneme sahip olan bir eserin üzerinde durmak gerekir.

Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsünde çalışan Türkolog Prof. Dr. Alfina Sibgatullina, Türkiye’de bulunan İnguş asıllı insanlarla temas kurarak, onların arasından çıkmış akademisyenler,

* Dr., Ç.E. Ahriyev adına İnguş Beşeri Bilimler Araştırma Enstitüsü, Magas, Rusya Federasyonu, maremyalharoeva@mail.ru

yazarlar, sanatçılar ve subaylar hakkında nadir kaynaklara ulaşmayı başarmış ve bu önemli şahsiyetleri İnguşetya'nın ilmî çevrelerinde tanıtma imkânını bulmuştur. Neticede Alfina Hanım, Türkiye'deki İnguşlar konusu ile ilgili yazdığı makaleleri derleyerek, 2023 yılında, Rus dilinde *İnguş Etüdləri: Türkiye'deki İnguş Diasporası Üzerine İncelemeler* adlı kitabını yayımlamıştır.

Kitapta, Türkiye'deki İnguşların 13 soyundan; Albogaçiyev, Ahriyev, Beştöyev, Gorbakov (Kulbujev), Cabagiyev, Yevloyev, Kotiyev, Sagov, Timurziyev, Toçiyev, Torşhoyev, Hamathanov ve Fargiyev ailelerinin temsilcileri, özellikle Konya iline bağlı Beyşehir'deki vekilleri hakkında 12 makale yer almaktadır.

İlk iki makale, İnguş muhacirlerin Beyşehir'e gelişi, burada karşılaştıkları yerleşim sorunları, yerel şartlara adaptasyon süreçleri, geçirdikleri hastalıklar ve mezarlıkları üzerine belgelere dayanmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin millî bağımsızlık mücadelesinde cesur İnguş muhacirlerin katkıları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Beyşehir'in önde gelenlerinden Süleyman Sırrı Köydemir ve kardeşlerinin, Konya ve çevresinin düşmandan arındırılmasındaki büyük rolleri de vurgulanmaktadır. Kuva-i Milliye'ye katılan İnguş muhacirlerinin torunlarıyla görüşme fırsatı bulan yazar; Süleyman Sırrı Köydemir, Yüzbaşı Yunus Gürgül (Timurziyev) ile diğer Köydemir (Beştöy) ailesi üyelerinin yaşamı ve faaliyetleri hakkında değerli bilgiler sunmuştur. İnguş muhacirlerinin torunlarının, tarihî köklerini bilmeleri ve onlara saygı göstermeleri memnuniyet vericidir. Söz konusu bilgi ve fotoğraflar, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olup, A.T. Sibgatullina'nın "Türk Halkının Ulusal Kurtuluş Savaşında İnguş Muhacirleri" başlıklı makalesinde yer almıştır.

Sonraki makalelerde, Beyşehir'de ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde yaşayan İnguşların kültürel ve bilimsel katkıları, sosyoekonomik hayata entegrasyonları ve toplumsal hafızaları incelenmiştir. Örneğin devlet adamlarından eski Türk Hava Kurumu Başkanı Prof. Dr. Atilla Taçoy ve Türk akademik çevrelerinde tanınan, Bizans araştırmalarının öncülerinden Prof. Dr. M. Şerif Baştav'ın hayatı ve çalışmaları detaylandırılmıştır.

"Türk Hollywood'unun İnguş Yıldızı" başlıklı yazısında, A. Sibgatullina; sanatçı, senarist, yönetmen ve iki kitabın yazarı Ekrem Turan Gökkaya (Gorbakov-Kulbujev) hakkında ilginç belgeler paylaşmaktadır. İnguş diasporasının parlak bir temsilcisi olan Yeşilçam yıldızı Ekrem Turan Gökkaya, iki yüzden fazla filmde rol almış ve birçok unutulmaz filmin yapımcılığını, yönetmenliğini üstlenmiştir.

Bir sonraki makale olan "Polatkan Kardeşler (Hamathanovlar)", sıra dışı ve efsanevi kişiler General Salih Polatkan ve Olimpiyat Oyunlarına katılan, Türk spor tarihinde iz bırakan kardeşi Albay Saim Polatkan hakkında bilgi sunmaktadır.

İnguş muhacirleri hakkında araştırmalar yaparken, yazarın dikkatini çeken bir diğer yön ise Avrupa ve Türkiye'de yayımlanan, Kuzey Kafkasya göçmenlerinin süreli yayınları olmuştur. "1930'lardan Haberler: Kuzey Kafkasya Muhaceret Dergilerinde İnguşetya Hakkında Materyaller" adlı araştırma, benzersiz ve öğretici bir nitelik taşımaktadır. Kuzey Kafkasyalı entelektüellerin Türkçe yayımladığı

birçok dergi ve gazetede, İnguş asıllı yazarların da çalışmaları yer almıştır. Örneğin 1964-1974 yılları arasında Ankara’da yayımlanan *Kafkasya* (Kafkas) kültürel dergisinde, Beksultan Batırhan/Kotiyev’in; Rusya İmparatorluğu dönemindeki tarihî olaylar, Kafkasya’nın önemli şahsiyetlerinin biyografileri, Nart efsaneleri ve Kuzey Kafkasya halklarının gelenekleri üzerine yazdığı kırka yakın makale bulunmaktadır. A. Sibgatullina, bu yazıları detaylıca incelemiştir.

Türkiye’de Mehmet Ketey olarak bilinen yazar ve gazeteci Magomed Kotiyev’in çalışmalarını ele alan makalede A. Sibgatullina, Rus yazar M.Yu. Lermontov’un eserlerinin Türkçeye çevirisini detaylı bir şekilde analiz etmiştir. Magomet Kotiyev’in nadir bulunan bu çevirisini kitapçılardan bularak, 2019 yılında, .E. Ahriyev adını taşıyan İnguş Beşer Bilimler Araştırma Enstitüsünde düzenlenen uluslararası sempozyumda İnguş bilim insanlarına hediye etmiştir. A. Sibgatullina, M. Ketey’in çalışmalarına adanmış bir başka makalesinde, *Yeni Kafkasya* dergisinde onun köşe yazılarına ve siyasi fıkralarına da önem vermiştir. Bu makalelerde, M. Kotiyev’in biyografisi ve gazetecilik faaliyetleri hakkında pek bilinmeyen bazı detaylar da yer almaktadır.

İnguş halkının hicretteki en ünlü devlet adamlarından Vassan-Girey Cabagi ve ailesi ile ilgili iki yazı da yeni belgelerle desteklenmiştir. Bunlardan birinde, Vassan-Girey Cabagi ile Tatar yazar ve gazeteci Ayaz İşhaki’nin, Petersburg döneminden başlayarak hayatlarının sonuna kadar süren dostlukları ve dava arkadaşlıkları ele alınmaktadır. “Tamara Cabagiyeva’nın Anıları” başlıklı makalede ise, Vassan-Girey Cabagi’in torunu Birsen Cankat Kamacıoğlu’nun *Tamara* adlı kitabı kısaca incelenmektedir. Bu kitap, Tamara’nın ailesinin yaşamı, babasının birçok akrabası ve silah arkadaşları hakkındaki anılarını içermektedir.

Yazar, İnguş muhacirlerinin g tarihi ve yeni topraklarda yaşam düzenlemeleri, onların Türk tarihine, kültürüne, bilimine ve sporuna katkıları hakkında bilim dünyası için yeni olan bilgileri ve gerçekleri keşfetmiştir. Prof. Dr. Sibgatullina’nın bu alışması, Türkiye’deki İnguş diasporasının tarihine ve kültürüne dair önemli bir kaynak olarak değerlendirilmekte ve gelecekteki araştırmalar için de temel teşkil etmektedir. Bugünlerde kitabın Türkçeye evirisi de yapılmaktadır.